

Par. 20 Over straffen, taxen en breuken

Het schijnt begin 1700 in het Westerwoldse toch niet zo rustig geweest te zijn, ondanks het feit dat geen buitenlandse belagers meer gevreesd behoeften te worden. De gezamenlijke gevolmachtigden van Wedde en Westerwoldingeland richten zich tenminste op 31 mei 1706 tot het bestuur van de Stad Groningen met het verzoek om de boetes te verhogen en de straffen te verzwaren bij overtreding van bepaalde voorschriften en wetten. Ze wijzen erop, dat de bestaande straffen al voor 300 jaren waren vastgesteld en veel te licht waren, "waardoor de boosheit van quaadaardige menschen zo hoog tegenswoordig komt te steigeren, dat de ruste van 't landt daardoor wordt verstoort".

Inderdaad was de rechtspleging in Westerwolde wel wat aan de oude kant. In grote lijnen was immers nog steeds het Landrecht, zoals dat in 1316 op schrift gesteld was, geldig; zij het dan dat er in 1470 en 1566 enige veranderingen, resp. uitbreidingen hadden plaatsgehad.

Burgemeesters en Raad van Groningen besluiten in te grijpen. Het Landrecht krijgt bij wijze van spreken een staartje, zulks tot "geruststelling der gemeene ingezetenen, ende weringe van alle boosheit ende godtloosheit". Er wordt besloten om het 5e Boek van het Oldambster Landrecht ook in Westerwolde te introduceren. Men noemt deze uitbreiding met een mooie term "De Ampliatie van het Landrecht" van Westerwolde.

Zo krijgen we hier dus een nieuw strafrecht, in 83 artikelen. De gezamenlijke gemachtigden zullen wel tevreden geweest zijn, want de straffen, die daarin bepaald worden, zijn beslist niet mals. Wilt u even proeven? Artikel 47 zegt:

"Moordenaars, kerkenschenders en derzelve medehulpers, zal men rabraken in zulker manieren, dat men derzelve armen en beenen ende rugge in twee slaan, met een Axe het hoofd afslaan, ende 't zelve met het lichaam op raderen zetten zal".

Dit soort straffen werd tot 1803 toe, net als in de tijd van de Addinga's, ten uitvoer gelegd op de "Gieselbarg" of "Galgenberg" achter Wedde.

We stelden al eerder vast, dat Westerwolde geen rijk gebied is geweest. Dat men er altijd hard heeft moeten zwoegen voor een karig belegde boterham. Jan A. Niemeijer vermeldt in zijn boekje "Groningen" een illustratief gezegde: "As 'n boer 'n henne opvret, din is òf de boer òf de henne zaik!"

Desalniettemin heeft ook Westerwolde haar bijdrage moeten leveren tot de inkomsten

van de Stad, ten nutte van het algemeen. Een kleine opsomming van hetgeen Westerwolde ca. 1700 jaarlijks had op te brengen lijkt ons interessant.

1. De jaartaxen van de 5 Westerwoldse kerspels gezamenlijk + Bellingwolde en Blijham. Het totaal-bedrag beliep f. 675,--, waarvan Bellingwolde het grootste deel voor zijn rekening nam, namelijk f. 168,75.
2. De pacht van de tolbrug over de Westerwoldse A bij Wedde. Deze tol was al van zeer oude datum en in 't verleden al eens inzet geweest van een felle strijd met de Addinga's.

De Westerwolders waren zelf namelijk, evenals de inwoners van Roswinkel in Drente, die in het verleden een vrij nauwe band met Westerwolde hebben gehad, vrij van tolgeld. Het is zeer waarschijnlijk dat Egge Addinga ook de Westerwolders wilde laten betalen. Het moet overigens een belangrijke passage zijn geweest, getuige bijvoorbeeld het feit, dat de pacht in 1745 f. 180,-- bedroeg, beslist geen gering bedrag als we 't vergelijken met de overige bedragen, die in deze kleine opsomming worden genoemd. De stichting van de Wedder burcht vlak bij deze brug pleit eveneens voor een veel gebruikte, strategische passage. De conclusie van A.J. Smith in de "Groningse Volksalmanak" van 1893, dat langs Wedde een oude landstraat, heerweg heeft gelopen als verbinding met de drukke handelsroute Münster - Emden, komt ons juist voor. Hij noemt deze "landstraat" de Ruitenweg.

3. Het aloude hoendergeld, dat in 1316 voor het eerst was betaald aan de bisschop van Münster. Later werd het vervangen door een geldelijke bijdrage. Ook Roswinkel betaalde in deze belasting-vorm mee. Typisch is daarbij, dat de hoenders uit Roswinkel worden begroot op 1 stuiver en die uit de rest van Westerwolde op $2\frac{1}{2}$ stuiver. Wel dient erbij gezegd te worden, dat de kippen uit Roswinkel eerder moesten worden geleverd, en derhalve misschien minder "vet" waren. In geld beliep deze "tax" ca. f. 90,--.
4. De boetes, die het gericht van Westerwolde oplegde, de zogenaamde "breuken". Deze boetes bedroegen veelal enkele guldens voor overtredingen als "dobbelspel op Sondag na de predicatie" of "mayen, sigten, binden en mennen van gras, Hooy en Koorn op Sabbathdagen".
5. De opbrengst van de heffingen op "het recht van wind", die de molenaars moesten betalen. Uit de heffingslijsten blijkt, dat Onstwedde in elk geval in 1617 al(een) molen(s) gehad heeft. Dat klopt dan weer met het voorkomen van de achternaam "Mulder" in Onstwedde in het begin van de 18e eeuw. (Zie ook het artikel over Onstwedder namen in deel II).

6. Tenslotte was daar nog de jaarlijkse bijdrage ad *f.* 4,-- , die de "Meester Swijne-Snijder", door de Stad in Wedde en Westerwoldingeland aangesteld, moest afdragen.

Tegenover deze inkomsten van de Stad uit Westerwolde, stonden betrekkelijk weinig uitgaven. De helft van de betaalde boetes moest worden afgestaan aan drost en richters, en verder het tractement van de drost (*f.* 200,--) en zijn "borggraaf", - waarschijnlijk butler (*f.* 11,--). Ir. Muntinga heeft uitgerekend, dat de Stad omstreeks 1765 zo ongeveer duizend gulden per jaar aan Westerwolde overhield. Als we dat echter vergelijken met het bedrag van *f.* 140.000,-- dat in 1619 met de aankoop gemoeid was, dan kunnen we bepaald niet zeggen dat Westerwolde voor Groningen een lucratief zaakje is geweest. Zeker niet als we weten, dat indertijd bij de aankoop bij gebrek aan contante middelen een lening moest worden gesloten van *f.* 62.500,-- bij geldschieder Francois van Aerssen uit Sommelsdijk.

Kleding van de regenten
(tek. J. Masee)